RADOŠINKA – MÔJ MALÝ SVET ALEBO GEOGRAFIA MIESTNEJ OBLASTI V TEÓRII A V PRAXI

Marek Peňaško, Hilda Kramáreková

Abstract

In contribution we describe the need and importance of knowledge about local landscape. We look to about the opportunities of making available these information, mostly through local landscape geography teaching at elementary schools. We do not deal with educational process only in theoretical way, we also notice the real situation in teaching of subjects, which contains local landscape topic. We name problems, which teachers meet during teaching. It is mostly the lack of source information, which they should use in teaching process. In this contribution we mention, that no teaching process can be without high-quality textbook. This textbook should not be only the source of plain facts, but should have significant energizing and motivational character for effective work in classroom or outside directly in terrain. In the last part of contribution we introduce specific proposal of this textbook at textbook named „Radošinka – My little world“ (from original: „Radošinka - Môj malý svet“). The aim of this contribution is to highlight the merits of knowledge about local landscape and about introduction of way of explification to mass publicity through elementary school teaching with help of original textbook for local landscape geography.

Keywords: Radošinka, local landscape, textbook, teaching

Úvod

Jedným zo základných predpokladov pre efektívnu interakciu s prostredím, v ktorom žijeme, pracujeme a trávime veľkú časť voľného času, je jeho poznanie. Pokiaľ máme o tomto priestore dostatok dôveryhodných informácií, vieme operatívne prispôbiť charakter a smerovanie našich aktivít. Na základe poznatkov a skúseností vieme, kde sa možno bezpečne usadiť, kde budú nároky na život optimálne uspôsobené našim potrebám a možnostiam. Vďaka kvalitným vedomostiam o krajine v našom bezprostrednom okolí vieme prispôbiť aj naše návyky, aby naše konanie viedlo aj k jej ochrane a zveľaďovaniu. Toto je výsledkom predovšetkým priameho vzdelávania prostredníctvom školských zariadení. Ale k tomu prispieva nielen škola, ale aj rôzne spolky, resp. komunity a ich aktivity, vrátane publikačných. Oba spôsoby však stoja na jednom základe, ktorým sú dôveryhodné zdrojové informácie.

V dobe informačného pretlaku sa však stretávame aj s informáciami nekorektnými, je preto potrebné zamedziť neriadenému toku nepravdivých faktov

a to je najlepšie možné dosiahnuť práve edukačným procesom na školách. Po stanovení cieľov výučby každý pedagóg siahva v prvom rade po základnej učebnej pomôcke, ktorou je učebnica. Tá by mala definovať základné fakty a vzťahy medzi jednotlivými zložkami krajiny a mala by v čo najväčšej miere skvalitňovať sprístupňovanie učiva žiakom.

Pri vyučovaní geografie (ale aj histórie, biológie, regionálnej či environmentálnej výchovy) sa v školskej terminológii stretávame hlavne s pojmami miestna krajina a miestna oblasť, ktoré v tomto príspevku uvádzame ako rovnocenné termíny rovnakého významu. V kontexte vyučovania platí, že zvyčajne ide o obec, kde sa nachádza škola, v prípade mikroregiónu aj o územie ďalších obcí.

Cieľom príspevku je poukázať na opodstatnenosť poznatkov o miestnej krajine a predstaviť spôsob ich ponuky pre širokú verejnosť prostredníctvom výučby na základných školách s použitím originálnej učebnice geografie miestnej krajiny „Radošinka – Môj malý svet“.

Teoreticko-metodické východiská problematiky

Vyučovanie miestnej krajiny je nielen dôležitou, ale priamo integrálnou súčasťou edukačného procesu a malo by byť samozrejmosťou sprostredkovať informácie s čo najvyššou kvalitatívnou úrovňou. Práve ich nedostatočná kvalita totiž bráni komplexnému pochopeniu fungovania miestnej krajiny ako systému.

Na Slovensku syntetickú pozornosť problematike miestnej krajiny/oblasti vrátane tvorby učebných materiálov priniesla prvá štúdia, ktorá do literatúry zároveň uviedla pojem „mikrogeografia“ (Kandráčová, Michaeli, 1996). Z ďalších, novších, autorov k tejto téme publikujú napr. Madziková (2004) a Kancír, Madziková (napr. 2008), Čižmárová, red. (2013) či Tomčíková (napr. 2010, 2013). Komplexný pohľad na túto problematiku s konkrétnou didaktickou aplikáciou na obec Prašice priniesla monografia Dubcovej a kol. (2012).

Problematika miestnej krajiny je definovaná aj v pedagogickej dokumentácii - ide o štátny vzdelávací program, záväzný dokument vydávaný Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Jeho tvorba a realizácia sa opiera o aktuálnu školskú legislatívu, ktorá zaviedla používanie medzinárodnej klasifikácie stupňov vzdelávania ISCED (International Standard Classification of Education), pozostávajúci zo šiestich stupňov. V rámci každej úrovne tejto stupnice sú vypracované konkrétne štátne vzdelávacie programy pre všetky predmety. Ďalším dokumentom je školský vzdelávací program ako základný dokument školy, podľa ktorého sa uskutočňuje výchova a vzdelávanie v školách podľa zákona. Je vydávaný riaditeľom školy po prerokovaní v pedagogickej rade. Školy si ho pripravujú na základe štátneho vzdelávacieho programu určeného štátom. Každá škola si podľa neho vypracuje učebné plány,

výchovné a vzdelávacie štandardy, už priamo profilované pre konkrétne regionálne potreby.

Povinnou súčasťou obsahu vzdelávania, popri jednotlivých predmetoch, vrátane geografie, sú aj prierezové témy, ktoré sa prelínajú cez vzdelávacie oblasti. Štátny vzdelávací program uvádza na úrovni vyššieho sekundárneho vzdelávania niekoľko prierezových tém: regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra, multikultúrna výchova, mediálna výchova, osobnostný a sociálny rozvoj, environmentálna výchova, ochrana života a zdravia, tvorba projektu a prezentačné zručnosti (statpedu.sk, 2016).

Prierezové témy je možné realizovať viacerými formami – ako integrovanú súčasť vzdelávacieho obsahu oblastí vzdelávania a vhodných vyučovacích predmetov, ako samostatný učebný predmet v rámci rozširujúcich hodín (pri profilácii školy), vhodná je forma projektu (v rozsahu počtu hodín, ktoré sú pridelené téme). Nevyhnutnou podmienkou účinnosti a neformálnej realizácie témy je používanie aktivizujúcich, interaktívnych učebných metód. Výber spôsobu a času realizácie prierezovej témy je v kompetencii každej školy.

Význam poznatkov o miestnej oblasti

Úroveň informácií o miestnej krajine sa u jej obyvateľstva celkom prirodzene líši. Ľudia disponujú takými vedomosťami, ktoré nadobudli priamym vyučovaním, prostredníctvom médií, prípadne vlastným pozorovaním.

Kvalita vyučovania v kontexte miestnej krajiny je však v súčasnosti stále nedostačujúca a obmedzuje sa len na informácie o špecifikách a zaujímavostiach oblastí, ktoré majú prírodný alebo spoločenský charakter. Plnohodnotný edukačný proces v tejto téme trpí na nedostatky plynúce najmä zo slabej spôsobilosti a vôle učiteľov svojpomocne zbierať, analyzovať, syntetizovať a aplikovať informácie ktoré možno vo vzdelávaní použiť. A to aj napriek tomu, že učitelia sú v tejto oblasti vzdelávaní tak, aby si materiály o miestnej krajine vedeli vytvárať z rôznych zdrojov sami, zvlášť v dnešnej dobe moderných technológií. V praxi je potom výsledkom nekvalitného vyučovania absolvent základnej školy, ktorý je ochudobnený o rad dôležitých poznatkov. Vo vyučovaní miestnej krajiny nejde totiž len o teoretické fakty, ale predovšetkým o pochopenie vzťahov medzi jednotlivými zložkami krajinnej sféry, ktoré sú uvedené na reálnych príkladoch z jeho okolia.

Je však zrejmé, že najmä v kontexte regionálneho rozvoja je funkcia vyučovania o miestnej krajine významná. Základom zmysuplného plánovania na úrovni obcí, mikroregiónov alebo vyšších územných celkov je dostatok vedomostí o tomto priestore. V súčasnosti je tendencia zo strany obcí vydávať rôzne materiály, ktorými by sa mohli propagovať. Zákazky na výrobu týchto materiálov získavajú často rôzne subjekty aj s celoštátnou pôsobnosťou. Najmä z dôvodu neprofesionálneho autorského kolektívu vznikajú publikačné výstupy, ktoré

nemajú žiadnu informačnú hodnotu a pre obce predstavujú v konečnom dôsledku len neefektívny zásah do rozpočtu. Vyučovanie geografie miestnej oblasti tak nadobúda nový zmysel aj v súvislosti s lokálnym regionálnym rozvojom.

Geografia miestnej oblasti vo vyučovaní

Povahu každého vyučovacieho procesu určujú dopredu definované ciele. Vzdelávacie ciele vymedzujú optimálny postup pri vyučovaní, použitie prostriedkov a posúdenie výsledkov (Tomčíková, 2013). Primárnym cieľom výučby o miestnej krajine je sprístupniť informácie o objektoch, s ktorými sú žiaci v reálnom kontakte. Pri takomto vyučovaní však nestačí si len povrchovo uvedomovať problematiku, ale treba vedieť informácie aj ďalej syntetizovať, integrovať a hodnotiť. O zmysluplnom učení možno uvažovať vtedy, ak sú do výučby aplikované napríklad poznatky z Bloomovej taxonómie kognitívnych funkcií. Je teda dôležité si informácie nielen zapamätať, ale predovšetkým porozumieť im a aplikovať ich.

Okrem vzdelávania predpokladá edukačný proces na školách aj zložku výchovy, ktorá je prvkom vytvárania miestneho a regionálneho vedomia. Práve v detstve najviac ovplyvňuje človeka a to v procese poznávania okolia. Človek si prostredníctvom dlhodobého pôsobenia už od detstva utvára postoje, hodnoty a city. Podporuje samotné poznanie krajiny, histórie a kultúry a to sa pretavuje do pozvoľného pestovania národného vedomia a vlastenectva. A taktiež v kontexte poznatkov z environmentalistiky sa zvyšuje povedomie o ochrane a zveľaďovaní svojho bezprostredného okolia (Kancír, 2013).

Vyučovanie geografie miestnej oblasti je definované štátnym vzdelávacím programom. Ten stanovuje, že prvý kontakt s miestnou krajinou vo vyučovaní majú už žiaci prvého stupňa základných škôl v predmete vlastiveda vo štvrtom ročníku. Priame požiadavky na výučbu tejto témy sa potom objavujú na druhom stupni až pri výučbe geografie Slovenska v deviatom ročníku. Ale aj v čase medzi týmito dvomi ťažiskovými ročníkmi je nielen možné, ale veľmi vhodné, priamo potrebné vyučovať geografiu miestnej oblasti v duchu princípu „od blízkeho k vzdialenému, od konkrétneho k abstraktnému“. Práve na konkrétnych príkladoch z miestnej krajiny je možné vysvetliť pojmy zo „všeobecnej“ fyzickej a humánnej geografie ako napr. povodie, rozvodie – na miestnom potoku či riečnej sieti, migrácia – na pohybe obyvateľstva napr. pri dochádzke do zamestnania, do školy a pod.

Spôsob výučby miestnej oblasti však v konečnom dôsledku závisí od kvality učiteľa a jeho vzťahu k tejto téme, keďže možnosti, ako túto tému učiť, je dostatok. Napriek tomu pri prieskume o zdrojoch informácií k vyučovaniu miestnej krajiny na základných školách mikroregiónu Radošinka pedagógovia najčastejšie využívajú pre výučbu o najbližšom okolí škôl webové stránky konkrétnych obcí, prípadne ich monografie, ak nimi disponujú. Iné zdroje informácií, ako napr. mapy

štátneho mapového diela v rôznych mierkach, geologickú mapu, mapy bonitovaných pôdnoekologických jednotiek v kombinácii s ortofotosnímkami, informácie zo Slovenského hydrometeorologického ústavu či Štatistického úradu SR alebo územného plánu a pod. neuviedol žiadny z učiteľov. Vyučovanie je často vedené aj formou diskusie, prípadne vypracovania projektov, kedy sa práve žiaci stávajú sprostredkovateľmi poznatkov o území, z ktorého pochádzajú. Tie získavajú z rozprávania svojich rodičov, prípadne starých rodičov (Peňaško, 2016).

Vyučovanie miestnej krajiny sa však neobmedzuje iba na predmet geografia. Zvlášť dejepis v rámci druhého stupňa základných škôl je predmetom, ktorý podáva informácie o najbližšom okolí z hľadiska histórie. Preto aj tieto informácie sú súčasťou navrhovanej učebnice mikroregiónu Radošinka.

Možnosť vyučovať o miestnej krajine teda priamo ponúkajú predmety geografia a dejepis prostredníctvom špecificky vymedzených tém. Časová dotácia pre témy o miestnej krajine sa v rámci školského roka pohybuje v rozmedzí od 2 do 5 hodín. Závisí to hlavne od zvolenej formy vyučovacích hodín, nakoľko pri zadávaní samostatnej činnosti žiakov je vhodné si vyčleniť viac času pre vyhodnotenie výsledkov ich práce. Okrem tradičných predmetov (definovaných štátnym vzdelávacím programom) sa však na školách v rámci školského vzdelávacieho programu môžu zaviesť aj rôzne špecifické predmety, resp. predmety súvisiace s prierezovými témami. Ide napr. o regionálny dejepis alebo regionálnu výchovu, ktoré sa počas celého školského roka orientujú na sprístupňovanie poznatkov o bezprostrednom okolí, v ktorom žiaci žijú. V rámci týchto predmetov sa často využívajú aj metódy, prostriedky a formy výučby priamo v teréne.

Téme miestnej krajiny sa učitelia so žiakmi môžu venovať aj v rámci mimoškolskej činnosti – prostredníctvom vychádzok, výletov, turistických krúžkov či v rámci prípravy na rôzne súťaže. Informácie o miestnej krajine sú integrálnou súčasťou školského a okresného kola Geografickej olympiády pre základné školy a 8-ročné gymnáziá (Peňaško, 2016).

Učebnica miestnej oblasti OZ Radošinka

Hoci je funkcia učiteľa v edukačnom procese nenahradiateľná, významným zdrojom informácií pri vyučovaní je učebnica, ktorá pre žiakov predstavuje základný zdroj poznatkov. Niektorí autori ju dokonca pokladajú za ústredný učebný prostriedok, ktorý má a bude mať takéto postavenie vo vyučovacom procese, pretože práve ona plní mnoho dôležitých funkcií – informačnú, výchovnú, motivačnú a podobne (Machyček, Kühnlová, Papík, 1985).

Keďže väčšina miestnych oblastí, resp. miestnych krajín či miestnych regiónov učebnice nemá a rôzni učitelia sa s týmto faktom vyrovnávajú rôzne, učebnica (mikro) regionálnej geografie je originálnou pomôckou učiteľom a žiakom k nadobudnutiu vedomostí o miestnej krajine. Mala by byť spracovaná

jednoduchou formou s využitím množstva nenáročných a zaujímavých úloh, ktoré môžu žiaci aplikovať v rámci vyučovania v triede alebo v teréne. Vedomosti o bezprostrednom okolí môžu žiaci neskôr využívať aj v rámci iných predmetov (dejepis, biológia...), ale hlavne rozvíjať ich pre svoj vzťah k rodisku a záujmu o ich okolie. Každá učebnica by mala byť konštruovaná takým spôsobom a formou, aby bolo prístupné informácií žiakom čo najefektívnejšie. Na druhej strane by žiak nemal byť iba pasívnym prijímateľom informácií, ale mal by tvoriť samostatne, získavať doplnkové informácie vlastnou činnosťou, zvlášť keď ide o druh poznatkov, ktoré sa týkajú priestoru žiakovi najbližšiemu. Pri tvorbe učebnice (obr. 1) sme dbali na dodržiavanie didaktických zásad v zmysle Tureka (2014), ktoré usmerňujú vznik a priebeh vyučovania, aby boli dosiahnuté optimálne výsledky procesu učenia sa. Zároveň sme dbali na to, aby žiak bol aktivizovaný aj k samostatnej činnosti a v práci v teréne.

Tak ako je pravidlom v rámci tvorby učebníc geografie na Slovensku so zameraním na regionálnu geografiu, aj my sme zvolili štruktúru, ktorá sa opiera o Hettnerovu schému tvorby monografie (Bašovský, Lauko, 1990). Podľa Tomčíkovej (2010) takúto štruktúru preferuje mnoho učiteľov, ktorí vyučujú miestnu krajinu.

Učebnica preto pozostáva zo siedmich tematických celkov: poloha a rozloha, príroda, história, obyvateľstvo, hospodárstvo, životné prostredie a možnosti rozvoja.

Základnými komponentmi modelu učebnice, ktoré sme použili, sú nasledujúce zložky (Čižmarová, 2008):

- textové štruktúrne prvky,
- príkazové štruktúrne prvky,
- prehľadové štruktúrne prvky,
- obrázkové prvky,
- kartografické prvky,
- orientačné textové prvky.

Každý tematický celok je rozdelený na kapitoly, ktoré reprezentujú jednotlivé zložky krajiny. Pre kapitoly je vyhradená dvojstránka učebnice. Ľavá strana je prioritne určená pre výkladový text stanovený pre expozíciu danej témy s doplnkovými informáciami v stĺpčeku na vnútornom okraji. Žiakovi ním podávame najdôležitejšie informácie v rámci kapitoly. Vymedzujeme najdôležitejšie pojmy, ktoré sú pre jednoduchšiu orientáciu zvýraznené tučným písmom. Pravá strana je miestom vyhradeným pre mapové výstupy, grafy, tabuľky a ďalší doplnkový text. Súčasťou sú aj vhodne zvolené obrázky s popismi. Do záveru kapitoly na pravom liste sme umiestnili priestor na otázky a úlohy pre žiakov.

Obr. 1: Náhľad obálky a stránky učebnice „Radošíinka – môj malý svet“

Figure 1: Preview of cover and pages of textbook „Radošíinka – My little world“

V záverečnej časti učebnice uvádzame niekoľko možností absolvovania tematických exkurzií, ktoré sú naviazané priamo na konkrétny tematický celok alebo kapitolu. Ako príklad uvádzame niektoré exkurzie: Spoznávame tradície regiónu, Spoznávame dávnu históriu regiónu, Spoznávame lesy regiónu a podobne (obr. 2). Ide o špeciálnu formu celodenného vyučovania. V rámci ďalších vyučovacích hodín je exkurzia vždy vyhodnotená využitím pracovného listu na konci učebnice (Peňaško, 2016).

Ďalšie zdroje informácií o miestnej krajine

Učebnica je vytvorená pre potreby celého mikroregiónu ako združenia 30 obcí a jednotlivé špecifiká každej obce sa v nej preto z kapacitných dôvodov nenachádzajú. Tu sú opodstatnené práve kompetencie učiteľa zahŕňajúce schopnosť vyberať, prispôbovať a aplikovať na jednotlivé obce všeobecné fakty z učebnice o väčšom územnom celku, akým je práve mikroregión. Vo výbere týchto informácií mu môžu byť, popri tejto učebnici, užitočné aj monografie obcí, webové stránky obcí a mikroregiónu, informačné tabule, dokumenty územného plánovania, rôzne mapy, špecifické databázy informácií a podobne.

Obr. 2: Návrh exkurzií a opakovanie v učebnici „Radošinka – Môj malý svet“

Figure 2: Proposal of excursions and repetition in the textbook „Radošinka – My little world“

Návrh exkurzií a vychádzok v mikroregióne

Spoznávame lesy regiónu

Exkurzia do prírody. Trasa vedie k najbližšiemu vodnému toku, kde učiteľ poukáže na typických zástupcov drevin ľužného lesa. Popíše ich morfológické znaky rôznych orgánov rastlín (listy, kôra, kvety, plody...). Neskôr trasa vedie k úpätiu pohoria Pohorlský Inovec v obci Nitrianska Blatnica, kde si žiaci majú všimnúť odlišnosť vegetácie, prípadne mikroklimy v porovnaní s predchádzajúcim stanovištom. Učiteľ obzrieť žiakov o zástupcov duševnej zóny. Nasleduje výstup na Marhat. V najvyšších polohách prechádza skupina do ľužného zóny lesa. Cestou sa vykonávajú pracovné pri náčrtových tabuľkách a žiaci tiež určujú, aké živočíchy v tomto type lesa, na rozdiel od ľužného, žijú. V popudňadľivých hodinách návrat domov. Celá trasa je vedená po výzorných turistických chodníkoch. Žiaci nadobúdajú vedomosti o zvyklostiach týchto zvierat a učia sa aj k správnejmu správaniu v prírode.

Spoznávame dŕavu históriu regiónu

Exkurzia do archeologických lokalít. Táto trasa má tri zastávky: Prvá v Radošinke, kde žiaci navštívia voľne sprístupnený jaskyňu Čertova pec, ktorá je jednou z lokalít, kde sa našli dôkazy o prítomnosti neandertálcov. Učiteľ predvedie stručný komentár k histórii oblasti, popíše spôsob života ľudí v jaskyni. Ďalšou zastávkou je Nitrianska Blatnica – rotunda sv. Juraja. Jedná sa o významné sídlo našich predkov. Zachovala sa z toho obdobia prave rotunda, ktorá však už nemá svoj pôvodný vzhľad, ale i napriek tomu, celý priestor dýcha historickou atmosférou. Samozrejmosťou je pousadenie na ľavých. Počas občerstvenia učiteľ informuje žiakov o významnosti tohto územia. Poslednou zastávkou je lokalita Vály v Bojnovej. Jedná sa o jedno z najvýznamnejších slovanských sídlík z obdobia etne pred príchodom súkenných bratov sv. Cyrila a Metoda. V rámci analýzy sú sprístupnené repliky obydli stredovekého človeka. V mieste v obci Bojnovej sa nachádzajú všetky významné výkopky z lokality Vály vrátane dôkazov, že Slovania postupne prijímali kresťanstvo etne pred príchodom vierozbornov. Násled sa to jeden z najstarších zvonov v Európe. Predchádza o histórii je vedená pracovnými minútami, ktoré premietajú aj tematický film. Exkurzia v tomto stanovišti končí, učiteľ cestu späť do školy samostatne získané poznatky.

Spoznávame inštitúcie regiónu

Exkurzia do poľnohospodárskych družstiev Deviš. Prípadne iné družstvo v regióne. Niektoré z priemyselných podnikov v Čabe, Zbechoch, alebo Nových Sadoch. Návšteva klimatologickej stanice vo Veľkých Ríparoch.

Spoznávame v regióne

Žiaci si priniesli do školy bicykle a vyštúpi sa v spravidle využívaného na význačné cyklistyky v mikroregióne. Návšteva vyhliadkovej veže Radošinka v Šurianskych, občerstvenie. Učiteľ opisuje dominantné morfológické prvky v krajine (Zobor, Žibrica, Veľký Tribel, Marhat – Povazský Inovec, Malé Karpaty). Cestou naspäť sa zastavujú pri miestnom z rybníkov (Hrábovce, Malé Žalúzie, Alekšička...).

Opakovanie

PROJECT - Moja obec

Vytvor projekt o svojej obci.

Vyšší vetyšný poznatky, ktoré si sa naučili o mikroregióne Radošinka. Pri príprave práce využijú potrebné publikácie, informácie (Štatistického úradu Slovenskej republiky, Slovenského hydrometeorologického úradu, prípadne ďalších dôveryhodných inštitúcií. Hotové práce odprezentujú pred celou triedou. Nezabudnú, že musia dodržať štruktúru práce, ktorú zložky budú na seba logicky navrhovať. Dbajú, aby si charakterizovali:

- polohu obce, jej základnú charakteristiku,
- formy, ktoré sa nachádzajú v jej podlaži,
- veľkosť obce, nadmorskú výšku, úroveň, aké činitele sa podieľajú na tvorbe reliéfu,
- podzemie, historické údaje (SNM), mliečny doplnok aj o trpe vlastné menia,
- vodstvo, prameni a ústie obecného potoka, nezaobdú aj na vodné nádrže,
- plody, rastlinstvo, živočíšstvo,
- spôsob ochrany prírody v tvojej obci,
- históriu, historické budovy, osídlenie, pamiatky, staré fotografie,
- obyvateľstvo obce, nezaobdú na grafy a tabuľky,
- definujú ako sídlo, kde sa nachádza jej centrum, aké má funkcie,
- plodiny, ktoré sa pestujú v záhradkách a na poliach, aké formy sú v tvojej obci,
- typy dopravy, služby v obci,
- turisticky zaujímavé miesta, tradície.

Zopakujme si spolu, čo sme sa naučili

1. S ktorými okresmi hraničí územie Radošinky?
2. V ktorých oblastiach sa nachádza najvyššie, najnižšie, najvyššieho a najnižšieho bodu mikroregiónu?
3. Z akých hornín je tvorené pohorie Povazský Inovec a Nitrianska pahorkatina?
4. Ktoré činitele sa najviac podieľajú na reliéfe Povazského Inovca?
5. Na akých geomorfologických celkoch sa rozkladá územie Radošinky?
6. Východ spriemerný odpoveď. V mikroregióne Radošinka prevládajú vetry: A) SZ B) J C) JV
7. Do ktorého úmoria patria vodné toky v mikroregióne?
8. Vymenuj niektoré potoky Radošinky.
9. Čo je to ľubetba a kde sa nachádza?
10. Ako tri pôdne typy sa v najvyšších miestach vyskytujú v Radošinke?
11. Ktoré rastliny a živočíchy sú typické pre spoločenské listnatého lesa v Povazskom Inovci?
12. Ako chránené územie sa nachádzajú v Radošinke? V čom spočíva ich význam?
13. Opíšte V tridružie obyvateľstva Radošinky prevládajú (množstvený)
14. Výsledkom toho je prirodzený pohyb obyvateľstva?
15. Ktorá obec je najmenšia a ktorá najväčšia z hľadiska počtu obyvateľov?
16. Ako plodiny zaradíme medzi obilniny? Ktoré druhy olejnaté sa v Radošinke pestujú?
17. Ako to voľá závod na výrobu plietí?
18. Oprav chybu vo vete. Pri hranicom prechode Havan nad Radošinkou sa nachádza motorist Čertova pec.
19. Ako sa volá sakrálna pamiatka, ktorá je jednou z najstarších stavieb Slovenska? V ktorej obci Radošinky sa nachádza?
20. Ktorý zmyslov Slovenský upomínať má v Zbechoch vybudovaný pamiatky?

Ty sa ako vyjadríš

32 31

Zdroj: Peňaško, 2016

V súčasnosti z jedných najkvalitnejších informačných zdrojov o miestnej krajine predstavujú oficiálne monografie obcí, zostavené odborným kolektívom autorov (ideálne aj s učiteľom geografie či histórie). Informácie na webových stránkach sú často nekorektné a je potrebné ich overovať, upravovať a až také následne šíriť. Z takýchto zdrojov sa najčastejšie získavajú informácie o histórii, prípadne demografické údaje jednotlivých obcí. Preto je zvlášť potrebné dbať na zdroj informácií a pravidelnosť ich aktualizácií.

Práve monografie a webové stránky sú základnými zdrojmi informácií, po ktorých široká laická ale aj odborná verejnosť siaha ako po prvej voľbe. A práve tu sa ponúka využiť odbornú spôsobilosť učiteľa z obce alebo mikroregiónu sa podieľať na tvorbe printových či elektronických publikačných výstupov.

Učiteľ geografie a jeho aktívna angažovanosť v miestnej samospráve je prínosom pre rozvoj každej obce. Dokáže syntetizovať fakty a pretransformovať ich do podoby, ktorá je zrozumiteľná každému bežnému prijímateľovi informácií.

Konkrétnym pozitívnym príkladom publikácie, priamo využiteľnej vo vyučovaní geografie miestnej krajiny, je monografia Alekšince - história a súčasnosť obce (obr. 3), zostavená absolventom učiteľstva geografie a histórie na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, Mgr. Rastislavom Lukáčom (2016).

Obr. 3: Monografia obce Alekšince

Figure 3: Monograph of the Alekšince municipality

Zdroj: Lukáč, red., 2016

Záver

Význam informácií o miestnej krajine pre každého z nás je nespochybniteľný, čo reflektuje štátny i školský vzdelávací program. K lepšiemu poznaniu prispievajú aj učebnice miestnej krajiny, ktorých počet iba pomaly rastie. Žiaľ, manažment samospráv učiteľa ako člena autorského kolektívu monografie obce či iných propagačných materiálov štandardne nevníma a pokiaľ sám učiteľ ambíciu publikovať nemá, sme svedkami mnohých publikačných výstupov s nedostatočnou kvalitou.

Vytvorením vlastnej originálnej stránky učebnice „Radošinka – môj malý svet“ máme ambíciu zvýšiť atraktivitu vyučovania o miestnej krajine, aby nová generácia obyvateľov mikroregiónu získala nielen pravdivé faktické informácie, ale aj vedomosti o vzťahoch a väzbách medzi jednotlivými zložkami krajinnej sféry. Aby nielen mladá generácia bola v budúcnosti aj aktívne súčinná pri rozvoji, propagácii a ochraňovaní svojej miestnej krajiny.

Literatúra

- BAŠOVSKÝ, O. – LAUKO, V. 1990. *Úvod do regionálnej geografie*. 1. vyd. Bratislava : SPN, 1990. 119 s. ISBN 80-08-00278-6
- DUBCOVÁ, A. – KRAMÁREKOVÁ, H. – NEMČÍKOVÁ, M. – NÉMETHOVÁ, J. – OLÁHOVÁ, J. – OREMUSOVÁ, D. – RAMPÁŠEKOVÁ, Z. – REPASKÁ, G. – ŠOLCOVÁ, L. – TREMBOŠOVÁ, M. – VALACH, M. – VILINOVÁ, K. 2012. *Mikrogeografia – krajina okolo nás*. Nitra : UKF v Nitre, 2012. 185 s. ISBN 978-80-558-0112-4.
- ČIŽMÁROVÁ, K. 2008. *Didaktika geografie I*. 3. vyd. Banská Bystrica : UMB, 2008. 108 s. ISBN 978-80-8083-641-2.
- ČIŽMÁROVÁ, K. (red.). 2013. *Regionálna geografia Horného Pohronia*. 1. vyd. Harmanec : VKÚ, 2013. 85 s. ISBN 978-80-557-0585-9.
- KANCÍR, J. 2013. Teoretické aspekty regionálnej výchovy. In *Aktuálne otázky prírodovedno-technických predmetov a prierezových tém v primárnej edukácii*. roč. 1, 2013, č. 1, s. 103-109. ISBN 978-80-555-0994-5.
- KANCÍR, J. – MADZIKOVÁ, A. 2008. *Didaktika vlastivedy*. 2. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2008. 216 s. ISBN 978-80-8068-760-1.
- KANDRÁČOVÁ, V. – MICHAELI, E. 1996. *Mikrogeografia v edukácii, výskume a pre prax*. In *Krajina východného Slovenska v odborných vedeckých prácach*. Prešov : Prešovská univerzita, 1996. s. 265-285.
- LUKÁČ, R. (red.). 2016. *Alekšince – história a súčasnosť obce*. 1. vyd. Alekšince : Obecný úrad, 2016. 390 s. ISBN 978-80-971290-0-2.
- MADZIKOVÁ, A. 2004. Miestny región vo vyučovaní geografie na gymnáziu. In *Prírodné vedy. Folia Geographica 7*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2004. s. 247-291. ISBN 80-8068-270-4.
- MACHYČEK, J. – KÜHNLOVÁ, H. – PAPÍK, M. 1985. *Základy didaktiky geografie*. 1. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985. 343 s.
- PEŇAŠKO, M. 2016. Vyučovanie miestnej krajiny s využitím učebnice geografie mikroregiónu. In *Študentská vedecká konferencia Fakulty prírodných vied UKF v Nitre 2016*. roč. 1, 2016, č. 1, s. 303-308. ISBN 978-80-558-1009-6.
- ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV. 2016. *Štátny vzdelávací program*. <http://www.statpedu.sk/clanky/statny-vzdelavaci-program> (2016-09-25).
- TOMČÍKOVÁ, I. 2010. Miestna krajina vo vyučovaní vlastivedy a geografie na základnej škole. In *Geographia Cassoviensis*. ISSN 1337-6748, 2010, roč. 4, č. 1, s. 159-163.
- TOMČÍKOVÁ, I. 2013. Kognitívne ciele vo vyučovaní geografie miestnej krajiny na základnej škole. In *Geographia Cassoviensis*. ISSN 1337-6748, 2013, roč. 7, č. 1, s. 157-162.
- TUREK, I. 2014. *Didaktika*. 3. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer, s. r. o., 2014. 620 s. ISBN 978-80-8168-004-5.

RADOŠINKA – MY LITTLE WORLD OR LOCAL LANDSCAPE GEOGRAPHY IN THEORY AND IN PRACTICE

Summary

The issue of the local landscape knowledge is a topic, whose importance is currently significantly growing. Based on the knowledge we can correctly adapt to conditions, whose offer us surrounding country. Lack of information about the local area can cause significant problems at different levels. The most serious problem we consider is, when incompetence arising out of insufficient knowledge of the country, is reflected in the regional development level. If we can not evaluate the assumptions and possibilities of the country, can not even to correctly identify and determine the further routing in order to achieve the status of sustainable country development.

The most natural way to recognition of the immediate environment is the direct observation based on daily contact. However, currently the interaction between society and the natural environment has been significantly restricted. The function of passing information assumes teaching process in schools. Already in the first primary school in the subject called „Vlastiveda“ occur themes focused on exploring the local landscape. Students within them learn to understand the essential connection between nature, that surrounds them and the society they know well. Similarly in higher grades, in the subject Geography, we encounter with the same issue, but at a higher level. Here also opens up the possibility to teach subjects directly focused to the local landscape, including regional geography, regional history, etc. We state, that in addition to educational functions - which are made available to students facts and the links between them - is an important and irreplaceable function the education. Through it is created the particular relationship of the pupil to the local landscape, to be potentiator in activities related to the local landscape, starting by promoting it, through organization, finally to management. However, the problem in accessing the knowledge is the lack of source information. The teaching process is based on the knowledge of municipal monographs, websites, promotional materials. These materials often do not provide sufficient quality and often are not suitable for further spread among the population, because they are false.

For the needs of the educational process, we have designed a textbook as a medium of spreading verified facts. It is a textbook of regional geography for elementary schools in the civic municipality association called „Radošinka“. Its name resulted from naming the microregion – „Radošinka - My little world“. These are presented in a form suitable for use in the educational process. They are simple to understand, they are transformed into specific examples from real environment. They motivate student to active exploration of the landscape. During our textbook preparation we keep the standardised structure of geography

textbooks. We also tended to comply with the principles applicable to textbooks and to use all of the elements, which makes teaching effective as much as possible. The material was developed in cooperation with the leadership of the Civic association Radošinka, with primary school teachers in the microregion and with representatives of the local governments of the affected local municipalities. It is designed just for primary schools in the microregion, but also can serve as a template for the work of teachers in other areas. It is also an excellent source of basic knowledge, from which can start authors of monographs and promotional materials. Last, but not least, it is an appropriate means of education for publicity about the area in which they spend most of their lives.

Mgr. Marek Peňaško

RNDr. Hilda Kramáreková, PhD.

Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF v Nitre

Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra

E-mail: penaskom@gmail.com, hkramarekova@ukf.sk